

שיקול דעת רשם חדלות הפירעון באישור הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך

גיא סמולרצ'יק*

א. מבוא. ב. התשתית הנורמטיבית לאישור הסדר נושים בפני רשם חדלות הפירעון. ג. אישור הסדר ליחיד בהעדר רוב מניין וערך בבית המשפט של חדלות פירעון. ד. מה בין הסדר נושים ליחיד בבית המשפט ובין הסדר נושים בפני רשם חדלות הפירעון. ה. אישור הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך בפני רשם חדלות הפירעון – ניתוח בראי החלטתי בעניין היחיד, א.ר.ו. סיכום.

א. מבוא

חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018¹ אשר נכנס לתוקפו בחודש ספטמבר 2019, יצר מהפכה בדיני חדלות הפירעון. בין היתר, לראשונה הועבר ניהול הליכי חדלות פירעון של יחידים בעלי חובות בסכום נמוך², מבתי המשפט המחוזיים לרשמי הוצאה לפועל ייעודיים להליכי חדלות פירעון³. זאת, תוך הוספת הליך ייחודי הכולל ניסיון לגבש הסדר נושים בטרם מתן צו פתיחת הליכים⁴. אלא שבעוד שבהליכי ההסדר ליחידים המתנהלים בפני הממונה ובית המשפט⁵, הדין קובע תנאים ברורים להפעלת סמכותו של בית המשפט של חדלות פירעון לאישור הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך⁶, הרי שבהליכים בפני רשם חדלות הפירעון, הסמכות האמורה אינה נמנית על רשימת הסמכויות אשר הוענקו לרשם חדלות הפירעון.

על רקע זה מתעוררות, להשקפתי, שתי שאלות עיקריות: ראשית, מדוע המחוקק בחר שלא להחיל את החרג של אישור הסדר בהעדר רוב מניין וערך על ההסדרים הנדונים בפני רשם חדלות הפירעון, כפי המנגנון החקיקתי שהוחל על ההליכים בבית משפט? שנית, האם בכל זאת מוקנית לרשם חדלות

*רשם הוצאה לפועל ורשם ייעודי להליכי חדלות פירעון בתל אביב-יפו. guysm@eca.gov.il

המאמר פורסם בעלון רשמי הוצאה לפועל, גיליון מס' 24 – אוגוסט 2023

¹ חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018, ס"ח 310 (להלן: חוק חדלות פירעון).

² כיום, חובות עד 161,236.45 ₪.

³ להלן: רשמי חדלות פירעון.

⁴ לדעה ולפיה קיימת הצדקה בהעברת ההליכים מבית המשפט המחוזי לרשמי חדלות הפירעון ראו: רון חריס "ממסר להפטר: הצעת סדר-יום חדש לחקיקת דינים לאכיפת חיובים" עיוני משפט כג 641, 689–685, 694–695 (2000); לדעה נוגדת, ראו: דוד האן "שמיטת חובות: גלגולה של הרפורמה בפשיטת רגל" ספר אשר גרוניס (קרן אזולאי, אהרן ברק, רון גולדשטיין, קרן וינשל, גלעד לובינסקי-זיו, שלמה לויין ואליעזר ריבלין עורכים, 2022), 705, 751.

⁵ ההוראות לגבי הסדרי חוב בפני בית המשפט, הן לגבי יחידים והן לגבי תאגידיים, מאוגדות ב"חלק י': הסדר חוב שלא במסגרת צו לפתיחת הליכים" לחוק חדלות פירעון.

⁶ סעיף 87 לחוק חדלות פירעון.

הפירעון הסמכות לאשר הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך, במקרים חריגים, ומהו היקף שיקול דעתו בסוגיה זו?

במאמר זה אבקש לנסות להשיב על השאלות האמורות. תחילה אסקור בראי החוק את הסמכות שניתנה בידי רשם חדלות הפירעון לאשר הסדרי נושים. לאחר מכן, אבחן את הפסיקה בה הופעלה סמכותו של בית המשפט הדין בהליכי חדלות פירעון של יחידים לפי חוק חדלות פירעון, לסטות מכלל אי ההתערבות בשיקול דעת הנושים. בהמשך אערוך השוואה בין הליכי הסדר הנושים ליחיד בפני רשם חדלות הפירעון אל מול ההסדרים בבתי המשפט של חדלות פירעון, בראי החוק והפסיקה. זאת, תוך התמקדות בתנאים הנדרשים לאישור הסדר, ובניסיון להתחקות אחר כוונת המחוקק כפי שבאה לידי ביטוי בהצעת החוק ובישיבות בוועדת חוקה, חוק ומשפט. לבסוף, אסקור כמקרה מבחן את החלטתי בחדל"פ 801400-08-22 **היחיד א.ר.**⁷, אשר במסגרתה אישרתי הסדר נושים שהוגש ע"י יחיד, חרף העדר רוב מניין וערך של הסכמות הנושים, תוך מענה על השאלות שהצבתי לעיל ויישום מסקנותיי בסוגיה זו.

ב. התשתית הנורמטיבית לאישור הסדר נושים בפני רשם חדלות הפירעון

המאפיין המיוחד של הליכי חדלות פירעון המתנהלים בפני רשם חדלות פירעון, נוגע לניסיון לגבש הסדר תשלומים (הסדר נושים) עוד בטרם מתן צו פתיחת הליכים, כהליך חובה סטטוטורי. המחוקק סבר כי היות שמרבית הליכי חדלות הפירעון לגבי חובות בסכומים נמוכים הם כאלה שאינם מעוררים מורכבות מיוחדת, הרי שיש לאפשר את הסדר החובות במהירות וביעילות ללא צורך בהליך חדלות פירעון הכולל צו פתיחת הליכים.⁸ בין היתרונות שניתן למנות הגלומים באישור הסדרי נושים בטרם מתן צו פתיחת הליכים: הימנעות מהגבלות המוטלות על חייב בהליך חדלות פירעון; הימנעות מסוימת מ"אות קין" של צו פתיחת הליכי חדלות פירעון, ומניעה אפשרית של חלק מן ההגבלות העתידיות בדבר ניהול עסקים ונטילת אשראי והלוואות; יציאה מהירה של החייב יותר מן החובות, שיקום כלכלי והשתלבות מחדש בחברה היצרנית; פתרון גמיש יותר לנושים ולעתים תוך העדפותיהם הפרטיות; שליטה רבה יותר בהליך והימנעות מכבילה לסד של כללים הכרוכים בצו פתיחת הליכים; הוזלת עלויות לכל הצדדים וחסכון במשאבים הציבוריים, הכרוכים בקיומו של הליך חדלות פירעון ממושך; ואפשרות לנושים לקבלת דיבידנד גבוה יותר ובזמן קצר יותר. מנגד, בין החסרונות הטמונים באישור

⁷ 801400-08-22 **היחיד א.ר.** (פורסם בבב, 10.1.23).

⁸ דברי הסבר להצעת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ו-2016, ה"ח הממשלה 604, 700.

הצעת הסדר ללא הליך הכולל מתן צו פתיחת הליכים, עשויים להיות: אי ודאות והיעדר מידע מלא לגבי נכסיו ויכולתו הכלכלית של החייב; פתח להעדפת נושים; מצבת חובות גבוהה יותר הנעוצה בהעדר בדיקת תביעת חוב במקרים מסוימים; העדר חקירה ע"י נאמן; פגיעה אפשרית באיזון בין החייב לבין הנושים, בשים לב לתלות של החייב בהסכמת נושיו באופן המקנה לנושים יכולת מיקוח גבוהה יותר; חשש לאי מתן שהות מספקת לנושים למצות את מלוא הליכי הבדיקה והגביה לרבות מימוש נכסים.

יצוין כי רשמי חדלות הפירעון הדנים בהסדרי נושים, אישרו עד כה בסה"כ 1,587 הסדרים מתוך 9,520 תיקי חדלות פירעון. מדובר באחוז ארצי ממוצע של הסדרים מאושרים בשיעור כ- 16.6%.⁹ יש לקחת בחשבון, כי מדובר בהליך חדש יחסית, ובו ניכרת מגמת עליה באחוז ההסדרים המאושרים¹⁰. כמו כן, בחלק מן התיקים מדובר על חייבים אשר ניתן בעניינם פטור מתשלום חודשי לאור מצבם הרפואי¹¹, וכלל אינם מגישים הצעת הסדר לנושים.

מהם התנאים הנדרשים לאישור הסדר נושים של יחיד בעל סכום חובות נמוך ע"י רשם חדלות הפירעון? מענה לכך מצוי בהוראות סעיפים 195-196 לחוק חדלות פירעון, אשר מפאת חשיבותם יובאו להלן:

"195. (א) יראו הסדר תשלומים כהסדר שאושר בידי הנושים באסיפת הנושים אם מתקיימים כל אלה:

(1) **בהסדר תמכו רוב המצביעים מקרב הנושים בחובות הוצאה לפועל שהם צד להסדר המוצע, הנושים יחד בשלושה רבעים לפחות מסך החובות כאמור;**

(2) **בהסדר תמכו כל הנושים שהם צד להסדר המוצע שלהם חובות שאינם חובות הוצאה לפועל.**

(ב) **נושה יעשה שימוש בזכות ההצבעה הניתנת לו בתום לב ובדרך מקובלת ויימנע מניצול לרעה של כוחו.**

(ג) **בסעיף זה –**

"חובות הוצאה לפועל" – חובות שנפתח לגביהם הליך לפי חוק הוצאה לפועל וכן חובות לפי פסק

דין שניתן לפתוח לגביהם הליך כאמור, גם אם טרם נפתח;

"מצביעים" – למעט מי שנמנעו בהצבעה.

⁹ ראו: רשות האכיפה והגבייה דו"ח שנתי על פעילות רשות האכיפה והגבייה לשנת 2022 113.

¹⁰ מבדיקה בנתונים פנימיים של רשות האכיפה והגבייה, עולה כי מאז תחילת שנת 2020 ועד תום שנת 2022, חלה עליה של קרוב לפי 3 בשיעור ההסדרים המאושרים.

¹¹ ראו: רע"א 6353/19 אנטולי לשצ'נקו נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו, 11.2.2020); רע"א 6999/20 עוידה נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו, 24.2.2021).

196. (א) אושר הסדר תשלומים בידי הנושים, באסיפת הנושים, טעון ההסדר אישור של רשם ההוצאה לפועל.

(ב) בבואו לאשר הסדר תשלומים, ישקול רשם ההוצאה לפועל בין השאר שיקולים הנוגעים להוגנות ההליך, ורשאי הוא להתנות את אישור ההסדר בהכשרה להתנהלות כלכלית נכונה שיעבור היחיד, אם מצא כי הנסיבות שהובילו את היחיד לחדלות הפירעון מצביעות על כך שההכשרה תסייע לשיקומו הכלכלי; על ההכשרה יחולו הוראות שנקבעו לפי סעיף 161(ב)(5).

(ג) רשם ההוצאה לפועל לא יאשר הסדר תשלומים אם שוכנע כי התמורה שהוצעה לנושה שלא תמך בהסדר נמוכה מהתמורה שאותו נושה היה מקבל אילו ניתן לגבי היחיד צו לשיקום כלכלי.

הוראות החוק מצביעות על כך שהתנאים הנדרשים לאישור הסדר נושים על ידי רשם חדלות הפירעון הם רוב מספרי של הנושים המסכימים להצעה, רוב ערך בשיעור 75% מן הנשייה, והסכמת 100% מן הנושים החיצוניים. מעבר לכך, קיימת דרישת תום לב מן הנושים המצביעים, ועל רשם חדלות הפירעון המאשר את ההסדר, לתת את הדעת לשיקולי הוגנות ההליך, ולבחון האם התמורה לנושים שלא נתנו הסכמתם אינה נמוכה מן התמורה הצפויה אילו היה ניתן ליחיד צו פתיחת הליכים.

ג. אישור הסדר ליחיד בהעדר רוב מניין וערך בבית המשפט של חדלות פירעון

לבית המשפט הדין בהליכי חדלות פירעון של יחידים ניתנה סמכות מפורשת לאישור הסדר בהעדר רוב מניין וערך, בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון¹², הקובע:

"על אף האמור בסעיפים 85 ו-86(א), בית המשפט רשאי לאשר הצעה לתכנית לשיקום כלכלי גם אם לא אושרה בכל אחת מאסיפות הסוג ברוב הדרוש לפי סעיף 85, אם שוכנע, במידת הצורך על יסוד הערכת שווי של התאגיד שהגיש מומחה מטעמו או מטעם הצדדים הנוגעים לעניין, כי ההצעה הוגנת וצודקת ביחס לכל נושה או חבר התאגיד באסיפת סוג שלא אישרה אותה (בסעיף זה – אסיפה מתנגדת), ובכלל זה שוכנע כי מתקיים המפורט להלן:

(1) אם לא תאושר תכנית לשיקום כלכלי לא יהיה מנוס מפירוק התאגיד

והתמורה שהוצעה לכל נושה או חבר תאגיד באסיפה מתנגדת אינה נמוכה

¹² ראו דברי ההסבר לגבי סעיף 87 להצעת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ו-2016, ה"ח הממשלה בעמ' 652-653.

מהתמורה שהיה מקבל בפירוק התאגיד;

(2) ההצעה אינה מבטיחה תמורה כלשהי לחברי התאגיד, ובכלל זה אינה מותירה בידיהם נכס שיש להם זכות בו מכוח היותם חברי התאגיד, בלי שהובטח לכל נושה באסיפה מתנגדת תמורה השווה למלוא סכום חוב העבר שבו הוא נושה;

(3) לכל אחד מהנושים המובטחים באסיפה מתנגדת הובטחה תמורה שערכה אינו נמוך משווי הנכס המשועבד לטובתו או מהחוב הכולל שלטובת פירעונו שועבד הנכס, לפי הנמוך; תמורה כאמור יכול שתינתן בכסף או בשווה כסף, בתשלום מיידי או בכמה תשלומים, ובלבד שנקבעו דרכים להבטחת התשלומים; לעניין זה, "שווי הנכס המשועבד" – שווי השוק של הנכס המשועבד לאחר שההצעה תאושר בידי בית המשפט, בניכוי ההוצאות שהוצאו בשמירת הנכס או במימושו, ואם הנכס משועבד לטובת הנושה בשעבוד צף בלבד – בניכוי נוסף של 25% משווי הנכס בהתאם להוראות סעיף 244.

הסעיף האמור קובע כי לבית המשפט מוקנית סמכות לאשר הצעת הסדר גם אם לא אושרה ברוב הדרוש על ידי הנושים, אם שוכנע כי הצעת ההסדר הוגנת וצודקת כלפי הנושים שלא אישרו אותה, כי התמורה שהוצעה במסגרת ההצעה לא תהיה נמוכה מזו שתקבל תחת צו לפתיחת הליכים, וכי מעמדם של הנושים המובטחים לא ייגרע כתוצאה מאישור ההצעה. מדובר בכפיית ההסדר על הנושים המתנגדים¹³. סעיף 87 משויך לפרק ז', סימן ג' לחוק – תכנית לשיקום כלכלי, וחל הן לגבי יחידים והם לגבי תאגידים. סעיף 324 (א) מחיל את הוראות סעיף 87 על הסדר חוב ליחיד הקבוע בחלק י' לחוק, בשינויים המחויבים וכפוף לכך שיש לבחון את התמורה המוצעת לנושה בהסדר החוב.

ראוי להדגיש כי סעיף 87 לחוק חדלות פירעון הוא החריג לכלל, אשר לפיו משנדונה בקשה לאישור הצעת הסדר נושים, על הגורם השיפוטי להימנע מלהתערב בשיקול דעת הנושים¹⁴. זאת, מאחר

¹³ מנגנון כפיית ההסדר על המיעוט נקרא בדין האמריקני: "the cramdown provision"; Bankruptcy code §1129(b)

¹⁴ פרופ' דוד האן סבור בנוגע להתגברות וכפיית הסדר על נושה מתנגד, כי קיימים קשיים בלתי מבוטלים בהענקת כוח מיקוח מוגבר לנושה ספציפי; כי יש לעודד כינון אווירת משא ומתן עניינית, שבה ייפתח כל צד לפשרות וויתורים; ושכפיית ההסדר אפשרית רק אם בית המשפט משתכנע כי התכנית הוגנת וצודקת כלפי הנושה המתנגד (דוד האן דיני חדלות פירעון 745,768 (מהדורה שנייה 2018)).

שנקודת המוצא היא שהסדר נושים הוא מעין חוזה בין היחיד לנושים, מכח חופש החוזים ולאור שיקול הדעת הנתון לנושים בבואם לתת עמדתם להצעת ההסדר.¹⁵ עם זאת, כאמור, ניתן לשקול את הפעלת החרג ולתערב בשיקול הדעת של הנושים, אם יימצא כי הצעת ההסדר הוגנת וצודקת ביחס לכל נושה שלא אישר אותה, ותוך בחינת החלופה לאישור ההסדר, קרי מתן צו פתיחת הליכים (או צו פירוק, בהקשר של תאגידים) והדיבידנד שהוא צפוי להניב לנושים.¹⁶

עיון בפסיקה שהצטברה עד כה¹⁷, מעלה כי בתי המשפט הדנים בהליכי חדלות פירעון של יחידים עשו שימוש בסמכותם לאשר הצעות הסדר לפי סעיף 87 לחוק חדלות פירעון חרף אי הסכמה של רוב הנושים, בעיקר תוך בחינת השיקולים להלן - האם הנושים המתנגדים העלו טעמים של ממש מעבר לשיעור הדיבידנד המגולם בהצעת ההסדר, והאם התמורה שהוצעה לנושים במסגרת הצעת ההסדר לא תפחת מהתמורה שתקבל אם יינתן צו לפתיחת הליכים. כמו כן, נשקלו שיקולים של הוגנות ההליך.

בעניין עידו ואח' נ' ממונה על חדלות פירעון מחוז תל אביב¹⁸ קבע כב' השופט דן סעדון כי חרף התנגדות מרבית הנושים להצעת ההסדר של היחיד, הוא מאשר את ההסדר. באותו עניין, 8 מתוך 11 נושים התנגדו להצעת היחיד, ולאחר שיפורה - שני נושים בלבד הגישו תגובה, הראשון הסכים להצעה והשני התנגד. בית המשפט אישר את ההצעה, בשים לב לממצאים ברורים ולפיהם עמדת הנושים צפויה להוביל אותם לקבל דיבידנד נמוך ממה שהיו זוכים לו אילו היו מאשרים את הצעת היחיד, וכן מאחר שלא ניתן לקבוע כי היחיד יכול היה להציע משופרת אך נמנע מלעשות כן, כנטען ע"י חלק מן הנושים. עוד נקבע כי ליחיד אין נכסים משמעותיים וכי הכנסתו נמוכה.

¹⁵ ראו אבנר כהן ואלעד עפארי "אישור הסדר נושים – היקף שיקול הדעת של בית המשפט" ספר שטרסברג-כהן 389, 385 (א' ברק, י' זמיר, א' כהן, מ' סבוראי, וא' עפארי עורכים, 2017); בש"א (מח' ת"א) 25413/01 מזרחי נ' דן אגודה שיתופית לתחבורה ציבורית בע"מ (פורסם בנבו, 20.5.2002).

¹⁶ חדל"ת (מחוזי תל אביב-יפו) 45426-01-22 קונוקסום בע"מ נ' הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי (פורסם בנבו, 21.09.2022).

¹⁷ יוער כי ההתמקדות במאמרי בסקירת הפסיקה הנוגעת ליחידים (חייבים בשר ודם), במובחן מתאגידים. להשוואה ולהרחבה בנוגע לפסיקה הנוגעת להיקף שיקול דעתו של בית המשפט באישור הסדר בהעדר רוב מניין וערך לתאגידים, ראו: חדל"ת (מחוזי חיפה) 47640-10-21 מעוף פרויקטים א.נ. בע"מ נ' הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי מחוז חיפה והצפון (פורסם בנבו, 8.10.22); חדל"ת (מחוזי חיפה) 8177-01-20 א.ד.י. אקספרס בע"מ נ' הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי מחוז חיפה (פורסם בנבו, 20.7.2020); חדל"ת (מחוזי חיפה) 34987-10-19 ח.ח. תעשיות עבוד שבבי מדויק בע"מ נ' הממונה על חדלות פירעון ושיקום כלכלי (פורסם בנבו, 23.3.2020); חדל"ת 11959-05-21 אחים אמג'ד חברה להובלות וחומרי בניין בע"מ נ' עו"ד אמיר פלמר (מנהל ההסדר) (פורסם בנבו, 13.9.21); וראו גם: אבנר כהן ואלעד עפארי "אישור הסדר נושים – היקף שיקול הדעת של בית המשפט", לעיל ה"ש 15.

¹⁸ חדל"פ (שלום תל אביב-יפו) 20584-12-19 עידו ואח' נ' ממונה על חדלות פירעון מחוז תל אביב (פורסם בנבו, 20.12.2000).

בעניין **אילוז נ' ממונה על חדלות פירעון – מחוז באר שבע והדרום ואח¹⁹** נדון עניינו של יחיד אשר הגיש הצעת הסדר לה ניתנה הסכמה בשיעור כ- 65% מערך הנשייה. מתוך הנושים שמסרו עמדתם להצעה, הנושים המסכימים אחזו בכ- 46% מן הנשייה. דהיינו לא הושג רוב ערך. בית המשפט סקר את תנאי סעיף 87 לחוק חדלות פירעון, וקבע כי בנסיבות שלפניו ההסדר המוצע הוא סביר והתמורה המוצעת לנושים הרגילים לא תפחת מזו שניתן יהיה לקבל תחת צו לפתיחת הליכים. זאת, בשים לב לכך שמנהלת ההסדר נדרשה לבירור מעמיק של מצבו הכלכלי של היחיד ומצבת נכסיו, וכן התנהלותם של הנושים אשר חלקם לא העלו כלל השגות לגבי הטענות שהיחיד העלה.

בעניין **יריב שלום צרור²⁰** דן כב' השופט עופר חיים שורק בבקשת היחיד להסדר חוב, וקבע כי התנגדות שישה נושים שונים המיוצגים כולם ע"י עורך דין אחד, היא התנגדות שאינה עניינית ונחזית ככזו שאינה נובעת מדרישת טובתם של הנושים המתנגדים, והחורגת באופן מובהק מסוגיית הכדאיות הכלכלית של ההסדר. הצעת ההסדר אושרה חרף אי השגת רוב ערך מן הנשייה, ולפיה היחיד ישלם דיבידנד בשיעור 100% מתביעות החוב שיאושרו, ב-60 תשלומים חודשיים, בתוספת הוצאות ההליך.

בעניין **פרץ נ' ממונה על חדלות פירעון – מחוז תל אביב²¹** כב' השופט גלעד לובינסקי זיו אישר את ההסדר על אף שלא הושג רוב ערך. נקבע כי שיעור הדיבידנד שהנושים צפויים לקבל בהליך ההסדר גבוה בבירור משיעור הדיבידנד הצפוי בהליך חדלות פירעון. בית המשפט נתן משקל לכך שרק שני נושים מצאו לנכון להגיש עמדה ביחס להסדר, וכי התנגדויות נושים הוגשו באופן לקוני וללא נימוק מפורט.

בעניין **שגב נ' ממונה על חדלות פירעון – מחוז תל אביב ואח²²** כב' השופט דן סעדון אישר הצעה משופרת של היחיד, על אף שההצעה לא קיבלה רוב מניין וערך כנדרש – 7 נושים התנגדו ו-6 נושים נמנעו. הנושים לא התייצבו לדיון. בית המשפט הגיע למסקנה כי התמורה הצפויה להתקבל לקופה

¹⁹ חדל"פ (שלום באר שבע) 4797-03-21 איתן אילוז נ' בנק מזרחי טפחות בע"מ ונושים נוספים (פורסם בבנו, 27.03.2022).

²⁰ חדל"פ (שלום נצרת) 6304-08-21 יריב שלום צרור נ' הממונה על חדלות פירעון מחוז חיפה והצפון (פורסם בבנו, 18.10.2022).

²¹ חדל"פ (שלום ראשון לציון) 40932-01-21 יהב פרץ נ' ממונה על חדלות פירעון מחוז תל אביב (פורסם בבנו, 26.02.2021).

²² חדל"פ (שלום תל אביב) 37005-02-22 שגב נ' ממונה על חדלות פירעון – מחוז תל אביב ואח' (פורסם בבנו, 11.5.2023).

מיישום הצעת ההסדר, עולה משמעותית על התמורה הצפויה להתקבל תחת צו פתיחת הליכים, גם בהנחות המחמירות ביותר עם היחיד. כך, בית המשפט דחה את ההתנגדויות וכפה את ההסדר על הנושים המתנגדים.²³

לעומת זאת, בחדל"פ אלול נ' הממונה על חדלות פירעון מחוז חיפה והצפון²⁴ כב' השופט צ'יזיק קבע כי אין מקום להפעיל את הסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון, אלא יש לדחות את ההסדר, משום שבוסס חשד של ממש ולפיו היחיד העלים כספים מנושיו, וכי לא הובא לעיני הנושים מלוא המידע הנדרש בנוגע למצבת נכסיו של היחיד. בית המשפט הבחין אפוא בין המקרה שלפניו ובין מקרים אחרים שבהם היה ברור שאין נכסים משמעותיים ליחיד ואין תועלת עדיפה במתן צו פתיחת הליכים.

יישום אמת המידה האמורה, כפי העולה מן הפסיקה, מוליך למסקנה כי בית המשפט לא מיהר להתערב בשיקול דעת הנושים, אלא במשורה ובזהירות, ותוך הפעלת שיקול דעת בכל מקרה לגופו. אלא מאי, שהסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון כלל אינה נמנית על רשימת סמכויות בית המשפט אשר הוענקו לרשם חדלות הפירעון, המפורטת בסעיף 204 לחוק חדלות פירעון, שכותרתו "הקניית סמכויות בית המשפט לרשם ההוצאה לפועל". מחד גיסא ניתנה לרשם חדלות הפירעון הסמכות לאשר הסדרי נושים, ומאידך גיסא ניטלה ממנו אחת הסמכויות החשובות הכרוכות בניהול הדיון בהליך זה. לשם כך מן הראוי לבחון מדוע המחוקק בחר שלא להחיל על ההסדרים הנדונים בפני רשם חדלות הפירעון את הוראות סעיף 87 לחוק חדלות פירעון. וכפועל יוצא מכך, האם בכל זאת מוקנית לרשם חדלות הפירעון הסמכות לאשר הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך, באילו תנאים, ומהו היקף שיקול הדעת של הרשם.

ד. מה בין אישור הסדר בהעדר רוב מניין וערך ע"י בית המשפט ובין אישורו ע"י רשם חדלות

הפירעון

²³ ראו גם: חדל"פ (שלום נצרת) 41010-05-20 רות מויאל יהל נ' הממונה על חדלות פירעון מחוז חיפה והצפון (פורסם בנבו, 13.2.2021); חדל"פ (חיפה) 28989-10-20 לריסה שלומוב נ' הממונה על חדלות פירעון מחוז חיפה והצפון (פורסם בנבו, 7.2.23).

²⁴ חדל"פ 49527-07-20 אלול נ' הממונה על חדלות פירעון מחוז חיפה והצפון (פורסם בנבו, 26.9.2021).

עיון בדברי ההסבר של הצעת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי²⁵, ובפרוטוקולים של ועדת חוקה חוק ומשפט, עשוי לשפוך אור על השאלה, מהם ההבדלים בין הסדר נושים הנדון בפני שופט חדלות הפירעון, ובין הסדר נושים הנדון בפני רשם חדלות הפירעון בהליכים העוסקים בחובות בסכום נמוך. באספקלריה זו, אנסה לבחון מדוע הוחרגה הסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון מרשימת הסמכויות של רשם חדלות הפירעון.

המחוקק בדברי ההסבר לרציונל העומד מאחורי סעיף 195 לחוק (אישור הסדר נושים בפני רשם חדלות הפירעון), מציין כי:

”מנגנון ההכרעה המוצע דומה למנגנון ההכרעה הקולקטיבי הקבוע בחלק י', שלפיו ניתן לכפות הסדר על מיעוט מתנגד בתנאים הקבועים באותו חלק. ואולם בניגוד למנגנון הקבוע בחלק י', מוצע לאפשר את כפיית ההסדר בהליך זה רק לגבי חובות של נושים בהוצאה לפועל.”²⁶

בהמשך דברי הצעת ההסבר מצוין:

”כדי שהסדר יאושר, נדרש שרוב של המצביעים מקרב קבוצה זו, הנושים יחד בשלושה רבעים, לפחות, מחובות היחיד בהוצאה לפועל, יתמכו בהסכם. מנגנון הכרעה זה מבוסס על מנגנון ההכרעה הקולקטיבי הקבוע בחלק י'...”

ובנוגע לסעיף 196 לחוק חדלות פירעון:

”...רשם ההוצאה לפועל לא יאשר את הסדר התשלומים אם שוכנע כי התמורה שהוצעה בו לנושה שלא תמך בהסדר, נמוכה מהתמורה שאותו נושה היה מקבל אילו ניתן ליחיד צו לשיקום כלכלי (לפי פרק ח' לחלק זה). זאת בדומה לקבוע בחלק י' לעניין הסדר חוב של יחיד.”²⁷

הנה כי כן, לא זו בלבד שהמחוקק אינו מצביע על ההבדלים בין שני הליכי ההסדר, אלא שהוא מפנה ומשווה בכמה היבטים להוראות חלק י' לחוק חדלות פירעון (הנדון בפני בית המשפט), הנשען על

²⁵ דברי ההסבר להצעת החוק, לעיל ה"ש 8.

²⁶ שם, בעמ' 702-703.

²⁷ שם, בעמ' 703.

רציונלים זהים. ההבחנה המשמעותית בנוגע לתנאים לאישור הסדר שעורך המחוקק אל מול חלק י, נוגעת דווקא להחרגת האפשרות לכפות את ההסדר על נושים חיצוניים²⁸. אלא שהמחוקק אינו מעניק לרשם חדלות הפירעון את השימוש בסעיף 87 לחוק חדלות הפירעון גם לגבי נושים שאינם חיצוניים.

אשר להוראות סעיף 87 לחוק חדלות פירעון, כאמור חלק י' לחוק כולל סמכות ייחודית שהוענקה לבית המשפט בבואו לשקול אישור הצעת הסדר, במקרים בהם לא הושג רוב מניין וערך של הסכמות מטעם הנושים. בהקשר זה ציין המחוקק:

”כאמור לעיל, אישורה של התכנית בידי הנושים וחברי התאגיד דורש את אישור כלל האסיפות. דרישה זו עלולה להביא לניצול לרעה של ההליכים ולניסיונות ניצול של האסיפות השונות. כדי למנוע זאת, מוצע לקבוע, בסעיף 87 להצעת החוק, כי בית המשפט רשאי לאשר תכנית גם אם לא אושרה כנדרש בידי כל אסיפות הסוג, ולהקנות לבית המשפט את הסמכות לכפות את התכנית גם על אסיפת נושים שהתנגדה לה. מנגנון זה יסייע גם ליצירתו של משא ומתן ענייני ויפחית את התמריץ של אסיפות הנושים וחברי התאגיד לנצל לרעה את העובדה שנדרשת הסכמתם לתכנית.”²⁹

עיון בפרוטוקולים של ועדת חוקה חוק ומשפט³⁰, בניסיון לבחון את התכלית הסובייקטיבית העומדת מאחורי החרגת הוראות סעיף 87 מסמכויותיו של רשם חדלות הפירעון, להשקפתי אף הוא העלה חרס. עו"ד מיכל אלבז מטעם ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים, העירה לגבי הוראת סעיף 195 לחוק חדלות פירעון (בהקשר לדיון בהסדרים ע"י רשם חדלות הפירעון), כדלהלן:

”מיכל אלבז:

²⁸ בעייתיות רבה נוגעת אף להוראה הקבועה בסעיף 195(א)(2) לחוק אשר מחייבת הסכמת כל הנושים החיצוניים. זכות וטו זו מקשה על אישור הסדרי נושים. הדיון בסוגיה זו חורג מן המאמר, אולם אעיר שתיקון חקיקה נדרש לדעתי גם בסוגיה זו, לאור הכח המופרז שניתן לנושים החיצוניים, אשר מעורר במקרים מסוימים חשש לניצול לרעה של זכות הווטו האמורה. זאת, גם בשים לב לכך שלרשם חדלות הפירעון לא ניתנה הסמכות לדון בטענות שעלולות להתעורר ע"י היחיד כנגד גובה החובות החיצוניים, ומאחר שלא קיים הליך של בדיקת תביעות חוב במסגרת הסדר הנושים.

²⁹ שם, בעמ' 653.

³⁰ פרוטוקול ישיבה 353 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20 (7.3.2017).

אנחנו נמצאים במצב של כפיית הסדר על מיעוט נושים מתנגד. אנחנו מציעים לעשות את זה על בסיס של רוב של המצביעים ושלושת רבעי מסך החובות.

היו"ר אוסאמה סעדי:

כמו שיש גם בחברות.

מיכל אלבז:

זה דומה לכללים לגבי אישור אסיפת נושים רגילה של תאגיד. לגבי חובות הוצאה לפועל זה מגדיר מהן חובות הוצאה לפועל.³¹

ובנוגע להוראת סעיף 196 לחוק חדלות פירעון (אישור הסדר תשלומים בפני רשם חדלות הפירעון):

"מיכל אלבז:

זה גם מקביל להסדרים לגבי תאגידים. אנחנו כופים הסדר, אבל רוצים לבדוק שהזכויות הבסיסיות של הנושים לא נפגעות, שאין איזה לחץ על מיעוט נושים.³²

אשר להוראות חלק י' העוסקות בהסדר נושים בפני בית המשפט, לרבות סעיף 87, ציין עו"ד יוסף זינגר מטעם ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים:

"יוסף זינגר:

הסעיף הראשון זה הגדרות. הפרק הזה עוסק בהסדרי חוב שלא נעשים במסגרת צו. כלומר, עד היום עסקנו בהליכים - הרי הליך מתחיל בצו פתיחת הליכים, יש בית משפט, ממונה בעל התפקיד, ההליך מפוקח בידי בית המשפט. הפרק הזה עוסק בשלב היותר מוקדם, בשלב שבו יש הסדר חוב שמאושר בסוף בידי בית המשפט, אבל כל התהליך, כל המו"מ, החלקים המוקדמים מתנהלים או מחוץ לבית המשפט, או בפיקוח יחסית מועט, קטן של בית המשפט.³³

³¹ שם, בעמ' 42.

³² שם, בעמ' 50.

³³ פרוטוקול ישיבה 444 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 42 (23.7.2017).

ובהמשך :

”יוסף זינגר :

לכן יש לנו חלופה. בסוף אנחנו רוצים להגיע לכפייה של הסדר על - - העיקרון הכללי אומר: אני יכול לכפות אם אני לא אגרום לך להיזק לעומת מה שהיית מקבל בהליכים אחרים, שגם הם מוסדרים. ברמה העיונית קשה לי לראות למה לעשות משהו אחר.³⁴

הנה כי כן, המחוקק ככלל אינו מבחין בין הליכי ההסדר בפני בית המשפט ובפני רשם חדלות הפירעון, אלא משווה בינם ובין הליכי ההסדר של תאגידיים, ומאפשר כפיית הסדר כפוף לשמירה על זכויות הנושים והתועלת הנעוצה להם בהסדר, תוך מניעת אפשרות של ניצול לרעה ע"י נושים. רציונלים אלו, מצוינים הן בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון (הנוגע להליך ההסדר בבית המשפט), ובניסוח דומה, הן בסעיפים 195-196 לחוק (הנוגעים להליך ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון). בנסיבות אלו, קשה להלום מדוע המחוקק בחר בכל זאת שלא להחיל על רשמי חדלות הפירעון את המנגנון הקבוע בסעיף 87 לחוק, חרף הבדלים מינוריים באופן יחסי בין ההליכים.

טול, לדוגמה, את ההבדל הנעוץ בכך שבהליכים בפני רשם חדלות הפירעון לא קיים מינוי של מנהל הסדר. הרי נציג הרשם, אשר מקיים את ישיבת ההסדר ואף בוחן את יכולתו של היחיד ונכסיו ומשמש כמגשר, הוא מעין מנהל הסדר ותפקידו דומים. על כך יש להוסיף כי רשם חדלות הפירעון מפקח על הליך ההסדר, מקיים אסיפת נושים נוספת, כדיון בפניו, ובה נכללת גם חקירת יכולת של היחיד. אלו אפוא מגלמים באופן קרוב למדי את תפקידו של מנהל ההסדר.³⁵ הליך ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון כולל, בהעדר הסכמה מטעם כל הנושים, שתי אסיפות נושים – האחת אצל נציג הרשם, והשניה בדיון בפני רשם חדלות הפירעון. איסוף המידע והחקירה מתבצעים הן ע"י הנציג והן ע"י רשם חדלות הפירעון. קרי, בוודאי אין מדובר בהליך "בזק", אלא הליך הכולל מנגנון של "איזונים ובלמים" ומתן מספר אפשרויות לנושים להתייצב ולהביע עמדתם. זאת ועוד; בפני

³⁴ שם, בעמ' 61.

³⁵ הבדל נוסף בין הליך ההסדר בבית המשפט ובין ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון, נוגע לבחינת מצבת החובות. בהליך בבית המשפט, במובחן מהליך ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון, הנושים נדרשים להגיש תביעות חוב אשר נבדקות ע"י מנהל ההסדר. עם זאת, יוער כי גם בהליכי ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון, ניתן משקל, בין היתר, לקרנות החובות המוצהרים, למועד היווצרות החובות ולסיווגם. זאת, על אף שככלל חיישוב ערך הנשייה לצורך עמדות הנושים, נשען על גובה החובות במועד הגשת הבקשה לפתיחת הליכים, בהתאם לחובות הפסוקים בתיקי הוצאה לפועל. לגבי נושים חיצוניים (נושים אשר אינם אחזים בפסק דין או תיק הוצאה לפועל כנגד היחיד), אם קיימים כאלה, ניתנה כאמור זכות וטו להסדר, אשר אינה חפה מקשיים ואף עשויה להוות עילה להחרגת החובות כלפיהם (ראו ה"ש 28, לעיל).

רשם חדלות הפירעון פרוסה תמונה רחבה בדבר יכולתו של היחיד, זכויותיו ונכסיו, זאת הן מתוך בקשת היחיד והמסמכים שהגיש, הן בחקירת היכולת המתקיימת בדיון בפני רשם חדלות הפירעון, והן מתוך הנתונים המצויים במערכת תיקי ההוצאה לפועל של היחיד וצווי המידע.

אף אינני סבור כי העובדה שלרשם חדלות הפירעון סמכויות מצומצמות יותר מאלו של בית המשפט, כשלעצמה, מצדיקה את החרגת הסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון. חזקה היא שככל שמתגלה בשלב זה קיומו של חשש להברחת נכסים, או מקרה מורכב המצריך חקירה מקיפה יותר, הרי שרשם ההוצאה לפועל ישקול מינוי נאמן ומתן צו פתיחת הליכים, או העברת התיק לבית המשפט. כך או כך, אישור הסדר הנושים איננו בבחינת סוף פסוק, וקיימת אפשרות להורות על ביטול ההסדר למפרע, אם מתגלה בהמשך עילה לכך. יוצא אפוא כי בשני ההליכים לא מתקיימת חקירת נאמן מקיפה, והרציונל הוא שמדובר בהליך הסדר מהיר ויעיל יותר, ומתוך רצון, בין היתר, לחסוך בהוצאות ושכר טרחת נאמן אשר בסופו של יום מפחיתים את הדיבידנד שישולם לנושים בהליך החלופי של מתן צו פתיחת הליכים.³⁶

ה. **אישור הסדר נושים בהעדר רוב מניין וערך בפני רשם חדלות הפירעון – ניתוח בראי החלטתי בעניין היחיד, א.ר.**

נמצאנו למדים, אפוא, שרשם חדלות הפירעון אינו מוסמך לעשות שימוש בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון. עם זאת, לא נמצאה הצדקה, לדעתי, להבחנה בין הליכי ההסדר בפני בית המשפט ובין הליכי ההסדר בפני רשם חדלות הפירעון, בכל הנוגע להפעלת הסמכות האמורה. אלא שברי כי יש לפעול במסגרת הסמכויות הקבועות בחוק. לפיכך נותר לבחון, האם קיים עיגון חוקי אחר ומהותי להפעלת הסמכות החריגה בדבר אישור הסדר חרף אי השגת רוב מניין וערך מטעם הנושים, גם בהליכים בפני רשם חדלות הפירעון.³⁷

³⁶ לחיזוק העמדה שלפיה לא היה מקום להבחין בין הליכי ההסדר בפני בית המשפט ובין הליכים בפני רשם חדלות הפירעון, בהקשר לחריג של אישור הסדר ללא רוב מניין וערך, ראו: עודד מאור ואסף דגני **הפטר - חדלות פירעון, הסדרי חוב ושיקום כלכלי של יחידים** כרך א 413 (2019). המלומדים סבורים כי גם לרשם חדלות הפירעון קיימת סמכות לאשר הסדר על אף היעדרו של רוב, ולשיטתם סמכות זו ראוי שתופעל במשורה, במקרים של חוסר תום לב קיצוני, על מנת שלא לפגוע בזכות הקניין של הנושה.

³⁷ יוער כי קיימת פסיקה מועטה ביותר מטעם ערכאות ערעור הנוגעת לאישורי הסדר נושים ע"י רשמי חדלות פירעון. סיבה לכך היא שמטבע הדברים מדובר בהליך חדש יחסית, ואף במישור המעשי מעטים הם הערעורים המוגשים על רשמי חדלות הפירעון. פסק הדין היחיד בסוגיה זו, למיטב ידיעתי, ניתן בעחדל"פ (תל אביב-יפו) 59346-02-23 **קובי תור ישי נ' אי.א.ר.אן ישראל בע"מ** (פורסם בנבו, 11.4.2023). אלא שפסק הדין האמור אינו עוסק בהפעלת החריג של אישור הסדר נושים, אלא במקרה שבו נדחה הסדר נושים. כב' השופט רונן אילן אישר את החלטת רשם חדלות הפירעון, אשר דחה בקשת היחיד לאשר הסדר נושים. זאת, בשים לב לכך שלא

הסוגיה נבחנה לעומקה במסגרת החלטתי בת"א (חדל"פ) 801400-08-22 **היחיד, א.ר.**³⁸. בה התעוררה השאלה האם יש מקום לאשר הסדר נושים ליחיד, אדם בן 80 וניצול שואה, חרף העדר רוב מניין וערך, ובהעדר התייצבות לדיון מטעם הנושים המתנגדים³⁹. היחיד הגיש בקשה לפתיחת הליכי חדלות פירעון בהתאם לסעיף 186 לחוק חדלות פירעון, בגין חובות בסך כולל של 150,225 ₪ לארבעה נושים בעלי תיקי הוצאה לפועל. היחיד הגיש הצעת הסדר הכוללת תשלום חודשי בסך 300 ₪ למשך 36 חודשים, ובסה"כ 10,800 ₪. בישיבת ההסדר שהתקיימה בפני נציג הרשם, היחיד שיפר הצעתו והוסיף תשלום במזומן בסך 10,000 ₪ באמצעות בנותיו. הנושים הגישו עמדותיהם בכתב להצעה המשופרת, ובהם שני נושים הסכימו להצעה, ואילו שני נושים התנגדו וביקשו תשלום גבוה משמעותית, ללא נימוק. לאחר שהתקבל לעיוני סיכום ישיבת ההסדר בפני הנציג, קבעתי דיון והוריתי ליחיד לבצע המצאה לבא כוח הנושים המתנגדים. הנושים המתנגדים לא התייצבו לדיון, במהלכו היחיד שיפר פעם נוספת את הצעתו והוסיף 2,000 ₪ במזומן. כמו כן, הנושים לא הגישו תגובתם במועד להחלטה שאפשרה להם להגיש תגובה עניינית נוספת, לאחר הדיון, ולא הצביעו על שיקול ענייני אשר לפיו יש לדחות את הצעת ההסדר.

אם כן, בעניין **א.ר.**, לא הושג רוב מניין וערך לאישור הצעת ההסדר של היחיד. אלא שיסוד השיקום הכלכלי, התועלת הגלומה בהצעה לכלל הנושים, והתנהלות הנושים המתנגדים, הצדיקו להשקפתי את אישור הצעת ההסדר.⁴⁰ על רקע זה קבעתי כי אינני נזקק לסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון, אלא שניתן לאשר את הצעת ההסדר בהישען על הוראות סעיף 195(ב) לחוק במצורף עם הוראות סעיף 196(ב) ו- (ג) לחוק. זאת, בשים לב לכך שב"כ הנושים המתנגדים לא עשה שימוש בזכות ההצבעה בתום לב ובדרך מקובלת, כנדרש בסעיף 195(ב) לחוק, בכמה מישורים להלן. ראשית, ב"כ הנושים המתנגדים לא התייצב לישיבת הסדר בפני הנציג, ובכך מנע קיום דיון ענייני בהצעה, קיום משא ומתן, ולא התייחס לשיפור ההצעה ע"י היחיד. שנית, הוא הגיש התנגדות לקונית ללא נימוק וללא פירוט מדוע אין תועלת בהצעת היחיד והאם קיימת חלופה ממשית

הושגה הסכמה מטעם מי מהנושים, ואף לא הוכח כי הנושים המתנגדים נהגו בחוסר תום לב. עוד צוין כי מדובר ביחיד צעיר בעל כושר השתכרות, ולכן לא הוכח כי לא קיימת תועלת במתן צו פתיחת הליכים.

³⁸ ת"א 801400-08-22 **היחיד, א.ר.** (נבו, 10.1.2023) (להלן: עניין **א.ר.**).
³⁹ על משמעות אי התייצבות נושים לדיון ותופעת ה"אדישות הרציונלית" של נושים, ראו לדוגמה: חדלפ (ראשל"צ) 68726-07-20 **רוי כהן נ' ממונה על חדלות פירעון מחוז תל אביב** (פורסם בנבו, 29.3.22); ע"א 3760/03 **עמרן נ' הנאמן על נכסי אייפרמן יוסף**, פ"ד נט(5) 735 (2005); עניין **קובי תור ישי נ' אי.אר.אן ישראל בע"מ**, לעיל ה"ש 37.

⁴⁰ לדיון בשאלה מהי הסכמת הנושים הנדרשת לאישור הסדר חוב בפני רשם ההוצאה לפועל בהתאם להוראת השעה (הפטר לחייב מוגבל באמצעים, תיקון מס' 47 לחוק ההוצאה לפועל), אשר קדמה לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, ראו החלטת כב' הרשם שי קידר בעניין **חייב 1, יוסף** (פורסם בנבו, 7.4.20).

וריאלית עדיפה. עמדת הנושים מיום 21.11.22 הייתה עמדה לקונית המתנגדת להצעה ללא כל נימוק. ביום 24.11.22 הגיש עמדה נוספת, אף היא אינה מנומקת, אשר כללה הצעה מספרית נגדית. שלישית, הוא לא התייצב לדיון שהתקיים בפני רשם חדלות הפירעון, ובכך הפר החלטת רשם חדלות הפירעון ללא הצדקה ומבלי שביקש לפטור אותו מן הדיון. בכך אף מנע קיום דיון ענייני בשאלת התועלת מן ההצעה, ונמנע מלחקור את היחיד ולסתור את טענת היחיד שלפיה אין לו יכולת כלכלית ואין לו נכסים או זכויות בני מימוש. בנוגע לרכבו של היחיד, שוכנעתי כי היחיד נזקק לרכב בגילו המבוגר ולאור מצבו הרפואי והנפשי, לצורך מחייה שוטפת, ביצוע קניות מזון ונסיעות לטיפולים רפואיים. בנסיבות אלו לא היה מקום לממש את הרכב בהליך חדלות פירעון. ב"כ הנושים בחר שלא לקעקע הצהרה זו של היחיד. רביעית, ולאחר שקיבל, לפני משורת הדין, הזדמנות להבהיר מדוע לא התייצב ומהי סיבת התנגדותו - הוא הפר החלטה נוספת של רשם חדלות הפירעון, בכך שלא הגיש תגובתו במועד שנקבע בהחלטתי מיום 5.12.22. וחמישית, גם התגובה שהוגשה באיחור, לא כללה נימוק ענייני והצבעה על תועלת אפשרית הטמונה בחלופה להצעת ההסדר – מתן צו פתיחת הליכים.

בעניין א.ר. עמדתי על כך שהתנהלות דיונית זו של הנושים המתנגדים, גרמה לפגיעה הן כלפי היחיד והן כלפי הנושים שהסכימו להצעה. אין מדובר, אפוא, בהתנהלות בתום לב ובדרך מקובלת⁴¹. הנושים המתנגדים ויתרו על זכותם לבצע חקירה ליחיד. הנושים המתנגדים, חרף מספר הזדמנויות וארכות שניתנו להם, לא הצביעו על כך שתינתן תמורה גבוהה יותר לנושה אם יינתן צו פתיחת הליכים. בנסיבות אלו, הרי שההתנגדות לא הוגשה בדרך מקובלת, איננה סבירה ולא ניתן לה הסבר ענייני. תימוכין נוספים למסקנתי בדבר אישור ההסדר, ניתן למצוא בשיקול הנוגע להוגנות ההליך⁴² (סעיף 196(ב) לחוק חדלות פירעון). ניתן לומר כי התנהלותם הדיונית של הנושים המתנגדים לא הייתה הוגנת, במובן זה שנמנעה מן היחיד הגשת תגובתו במהלך הדיון אליו לא התייצבו הנושים. כמו כן, הנושים המתנגדים זכו ליתרון דיוני בלתי הוגן, בכך שלא עמדו בהחלטות והגישו תגובתם באיחור.

בסופו של יום, השאלה המרכזית אשר נבחנה על ידי היא האם הצעת ההסדר מיטיבה עם הנושים על פני חלופות אחרות⁴³. ממכלול המסמכים והנתונים שהונחו לפניי ומחקירת היחיד בפני הנציג

⁴¹ סעיף 195 (ב) לחוק חדלות פירעון.

⁴² סעיף 196(ב) לחוק חדלות פירעון.

⁴³ סעיף 196(ג) לחוק חדלות פירעון.

ובדיון בפני רשם חדלות הפירעון, עלה כי ההצעה היא הצעה מיטבית. היחיד בן 80 ונעדר כושר השתכרות ומתקיים מקצבאות בלבד. היחיד נעדר נכסים בני מימוש. עולה, אפוא, כי אילו תידחה הצעת הסדר ויינתן צו פתיחת הליכים, הרי שהיחיד יזכה ככל הנראה לפטור מתשלום חודשי. בהעדר נכסים בני מימוש, מירב הסיכויים מצביעים על כך שהיחיד יזכה לצו הפטר לאלתר לאחר כשנה בהליך, מבלי שהנושים צפויים לקבל מאומה על חשבון חובם. לעומת זאת, הצעת ההסדר מעניקה לנושים הן תשלום חודשי בסך 300 ₪ למשך 36 חודשים, והן התגייסות של בני משפחה לתשלום חד פעמי נוסף בסך 12,000 ₪. ברי כי התמריץ של בני המשפחה להעמיד לטובת היחיד תשלום בלתי מבוטל לצורך הצעת ההסדר, יתאיין במידה שהיחיד ייכנס להליך חדלות פירעון הכולל צו פתיחת הליכים, או אז לא יהיה כלל צורך בקבלת הסכמות מן הנושים. בוודאי לא ניתן יהיה לכפות על צד שלישי להעמיד תשלומים לטובת היחיד. תוצאת הדברים לימדה על כך שהתנגדות הנושים תלויה על בלימה, ולא בכדי הם עצמם לא טענו כי צפויה תמורה עדיפה במתן צו פתיחת הליכים.⁴⁴

נוסף על התנהלות בלתי מקובלת של הנושים המתנגדים, והעדר טענה מבוססת שלפיה צו פתיחת הליכים עדיף על פני הצעת ההסדר, באישור ההסדר בעניין א.ר. נתתי דעתי לנסיבות המיוחדות של היחיד. היחיד אדם מבוגר בן 80, סובל מבעיות רפואיות ונפשיות, וניצול שואה. ליחיד נקבעה נכות בשיעור 75% וקצבה לפי חוק נכי רדיפות הנאצים. אף לא נמצא חוסר תום לב בהסתבכותו בחובות. היחיד שיתף פעולה באופן מלא בהליך וחשף את מצבו הכלכלי. אף שיבחתי את היחיד בנוגע ליציאתו לעבודה עד לפני מספר שנים, על אף גילו המבוגר ומצבו, ונראה כי היחיד עשה ככל שביכולתו למקסם את הכנסתו.

נמצאנו למדים אפוא, מתוך עניין א.ר., שצירוף ההוראות בסעיפים 195 (ב), 196 (ב), ו-196 (ג) לחוק חדלות פירעון - משמיע כי רשם חדלות הפירעון רשאי לאשר את הצעת ההסדר בנסיבות מיוחדות, חרף אי השגת רוב מניין וערך של הסכמות הנושים. זאת, גם על בסיס הפסיקה שאוזכרה לעיל ולפיה התנגדות שאינה סבירה עשויה, במקרים מסוימים, להוות שיקול להתעלמות ממנה, או לכל הפחות למתן משקל נמוך להתנגדות האמורה (אל מול הסכמות אחרות שניתנו). על רקע זה הכף נוטה לעבר

⁴⁴ לעניין התעלמות בית המשפט מהתנגדות נושה אשר סירובו להסדר נראה כבלתי מוצדק בעליל ראו: ע"א 3225/99 שיכון עובדים בע"מ נ' טש"ת חברה קבלנית לבניין בע"מ, פ"ד נג(5) 97 (1999).

אישור ההסדר, עת מדובר בהצעה הוגנת וצודקת ובעלת תועלת לנושים ועדיפה על פני מתן צו פתיחת הליכים.

ו. סיכום

במאמר זה בחנתי האם מוקנית לרשם חדלות הפירעון הסמכות לאשר הסדר נושים ליחיד בהעדר רוב מניין וערך, ומהו היקף שיקול דעתו בסוגיה זו. מתוך השוואה שערכתי אל מול הסמכות שניתנה לבתי המשפט העוסקים בחדלות פירעון של יחידים, בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון, בראי הפסיקה וסקירת תהליך החקיקה של הסעיף האמור, הגעתי למסקנה כי אין הצדקה ממשית להבחנה האמורה, אשר נטלה מרשם חדלות הפירעון את הסמכות הקבועה בסעיף 87 לחוק חדלות פירעון.

על רקע זה, עמדתי על כך שבשלב זה ניתן להשלים את החלל החקיקתי, ע"י הפעלת שיקול דעת רשם חדלות הפירעון ותוך שימוש בהוראות אחרות הקבועות בחוק חדלות פירעון. זאת, נוסף על הפסיקה שאזכרה ולפיה התנגדות שאינה סבירה עשויה, במקרים מסוימים, להוות שיקול להתגברות עליה. לאחר שהתמודדתי עם תכלית השיקום הכלכלי אל מול התועלת לנושים והאינטרס הציבורי, הגעתי למסקנה כי רשם חדלות הפירעון רשאי אף הוא לסטות מן הכלל ולפיו אין מתערבים בשיקול דעת הנושים. קרי, יש לאשר, במקרים חריגים, הצעת הסדר של היחיד חרף אי השגת רוב מניין וערך של הסכמות הנושים. זאת, עת קיימת אל מול הסכמות נושים, התנגדות נושה אשר איננה מוסברת ואיננה סבירה, וכפוף לכך שמדובר בהצעה הוגנת וצודקת ובעלת תועלת עדיפה לנושים על פני החלופה שהיא צו פתיחת הליכים.

עם זאת, מצב העניינים הנוכחי ובו קיימת לקונה חקיקתית אינו רצוי ומקשה על העוסקים במלאכה⁴⁵. הסדרי הנושים בטרם מתן צו פתיחת הליכים מהווים הליך ייחודי בפני רשם חדלות פירעון, ומטרתם לסיים את ההליכים באופן יעיל ומהיר, ללא עלויות וההשלכות הכרוכות במתן צו פתיחת הליכים ליחיד. עוד יש לשמור על זכות הקניין של הנושים ושלא ייעשה שימוש לרעה בהליכי חדלות הפירעון. משום כך, על מנת לשפר את יעילותו של ההליך, ולייצר ודאות משפטית, מן הראוי

⁴⁵ לעמדה ולפיה העברת ניהול הליכי חדלות הפירעון לבתי משפט השלום ולרשמי חדלות הפירעון, מגבירה את החשש להרחבת אי-האחידות בהפעלת שיקול הדעת, ראו: רון חריס "הזדמנות לפתוח דף חדש בדיני חדלות פירעון: מאיזונים למטרות" ספר אשר גרוניס (קרן אזולאי, אהרן ברק, רון גולדשטיין, קרן וינשל, גלעד לובינסקי-זיו, שלמה לוין ואליעזר ריבלין עורכים, 2022), 716, 705.

לדעתי כי המחוקק ישקול תיקון חקיקה. כך ניתן יהיה לעגן באופן איתן את סמכותו של רשם חדלות הפירעון להפעיל את חריג ההתערבות בשיקול דעת הנושים, במשורה, וכפי שכלי זה הוענק לשופטי חדלות הפירעון.